

Ağaç ve Çiçeklerle İlgili Kazan Tatar Halk İnanışları

Kazan Tatar Folk Beliefs Related to Trees and Flowers

Dr. Öğr. Üyesi Gülşah YILMAZ¹

Süreç/History

Geliş/Submitted: 01/07/2026
Kabul/Accepted: 16/09/2026
Yayın/Published: 25/09/2026

İntihal/Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Etik Beyan/Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Çıkar Çatışması / Competing Interests

Yazar(lar), çıkar çatışması olmadığını beyan eder. / The author(s) declares that have no competing interests.

Telif Hakkı/Copyright

Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-NC 4.0) license.



Öz

Hayatı anlamlandırma ve geleceği öğrenme isteği insanlık tarihinin daima önemli konularından biri olmuştur. Söz konusu çaba ve isteğin halk tarafından inançlara dayandırıldığı görülmektedir. Toplumların inanışları ise sözlü kültür ürünleri vasıtasıyla günümüze kadar ulaşmıştır. Toplumsal açıdan düzeni tesis etmek, gruba aidiyeti artırmak, bireysel olarak ise yaşam koşulları karşısında psikolojik dayanıklılık sağlamak ve umut vermek gibi işlevleri olduğu görülen inanışlar, mensup olduğu toplumu pek çok açıdan etkilemektedir. Çalışmada, Tatar sözlü geleneğinin ana kaynaklarından *Tatar Halık İcatı* serisinin *Mekaller hem Eytımner* cildindeki inanışlar ve *Tatar Mıfları* kitabının ikinci cildinde yer alan ağaç ve çiçeklerle ilgili yuramışlar (yorumları) ele alınmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve betimsel analiz yöntemlerinden yararlanılan bu çalışmada Tatar Türklerinin ekolojik çevreyle kurdukları köklü bağlar mitik temelleriyle birlikte incelenmiştir. Elde edilen malzemeler çerçevesinde, Tatar Türklerinin geçmişten bugüne yaşamını ve gelişimini sürdürürken tabiatın tüm unsurlarıyla etkileşim hâlinde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda ağaç ve çiçekler vasıtasıyla hayatın hangi yönüne dair umut geliştirdikleri veya korkulardan kaçındıkları ortaya konmuştur. Sonuç olarak Tatar halk hayatında doğanın tarih boyunca edinilen tecrübe ve inançlar temelinde önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Ardıc, kayın, üvez, kavak ve mersin ağaçları ve çeşitli çiçeklerle ilgili inanışlar, yaşamda olumsuz olandan kaçınma veya korunma işlevlerini öne çıkarırken, yuramışların hayatın temel alanlarında yol göstericilik yaptığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tatar, İnanış, Yuramış, Ağaç, Çiçek.

Abstract

The desire to make sense of life and to understand the future has always been one of the central themes of human history. It is known that people have this effort and desire in their beliefs. The beliefs of societies have been passed down to the present day through oral cultural products. Beliefs, which are seen to have functions such as establishing social order, reinforcing group belonging, providing psychological resilience in the face of individual living conditions, and offering hope, affect society in many ways. This study examines the beliefs found in the volume "Mekaller hem Eytımner" of the "Tatar Halık İcatı" series—one of the primary sources of the Tatar oral tradition—as well as the "yuramışlar" (interpretations) regarding trees and flowers included in the second volume of the book "Tatar Mıfları.". This research, employing a qualitative approach and utilizing document analysis and descriptive analysis methods, examines the deep-rooted connections that Tatar Turks have with their ecological environment, along with their mythical foundations. Based on the findings, it is observed that Tatar Turks have interacted with nature throughout their lives and development from the past to the present. In this context, it has been revealed how they develop hope or avoid fears regarding various aspects of life through trees and flowers. It is understood that nature has an important place in Tatar folk life, based on experiences and beliefs acquired throughout history. Beliefs related to juniper, beech, rowan, poplar, and myrtle trees, and various flowers, highlight their functions of avoiding or protecting against negativity in life, while it has been determined that these yuramışlar provide guidance in fundamental areas of life.

Keywords: Tatar, Belief, Yuramış, Tree, Flower.

Atıf için (to cite): Yılmaz, G. (2026). Ağaç ve Çiçeklerle İlgili Kazan Tatar Halk İnanışları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(3), 915-924. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.1983165>

¹ Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Afyon/Türkiye, gulsahyilmaz4048@gmail.com.

Giriş

Toplumlar yaşamaları boyunca sosyal ve fiziki unsurlarla etkileşim içinde olmuşlardır. Söz konusu etkileşim folklor ürünleri aracılığıyla günümüze kadar ulaşmıştır. Tatar toplumunun tabiatla iç içe bir hayat sürdüğü de bu ürünler vasıtasıyla açıkça görülmektedir. Türk kültüründe ağaç ve çiçekler kadim düşünce sistemlerinin izlerini taşımaktadır. Tarihte tanrıya ulaşmada, kötü ruhları kovmada vb. bir aracı olarak görülen ağaçlar kimi zaman da bolluk bereket sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Oğuz destanında "... Bir ağacın kovuğundan kedi çıkıyor ve onu görenlere çok zenginlik veriyor." Aynı destanda ağacın koruma işlevine de örnek bulunmaktadır: "...Bir savaşta dedesi çocuğu kurtarmak için onu bir ağacın kovuğuna koyuyor." (Ögel, 1995, s. 21). Dolayısıyla ağaç, Türk kültüründe insanlara ömür boyu çeşitli açılardan yardımcı olan bir unsurdur.

Ağaç, dünya mitolojisinde çok yönlü bir imge ve sembol olarak karşımıza çıkmaktadır. Urmançî, ağacın dünyaya gelip var olma, hızlı ve verimli büyüme, ölüp tekrar dirilme gibi olguları temsil ettiğini ve kökeninin animizm, totemizm gibi eski dinî tasavvurlara dayandığını belirtir. İnsan hayatında derin anlam kazanmasını ve zamanla bir tapınma nesnesine dönüşümünü ise beşikten mezara kadar insanın yaşam döngüsünü yansıtarak onu takip etmesi ile ilişkilendirmektedir. Bu temelde dünya mitolojisinde Kozmik Ağaç (Dünya Ağacı) ve Hayat Ağacı gibi insan hayatı ve kozmosun kaderiyle bağlantılı karmaşık kategoriler ortaya çıkmıştır (2008, s. 39). Hayat ağacı, dünyanın merkezinde yer alarak üç kozmik alanı birbirine bağlamaktadır. "Tatarlardan etkilenen Vasyugan-Ostyaklar dallarının göğe değdiğine, köklerinin de Yer altı dünyasına daldığına inanırlar. Sibiryaya Tatarlarına göre göksel ağacın bir eşi de yeraltında bulunur; dokuz köklü bir çam (ya da başka varyantlara göre, dokuz çam) İrle Han'ın sarayının önünde yükselir; ölümler hakaniyle oğulları atlarını onun gövdesine bağlarlar." (Ergun, 2004, s. 18). Kozmik Ağaç veya Hayat Ağacı olarak tanımlanan bu ağacın Orta ve Kuzey Asya mitolojisinde yedi veya dokuz dalı olduğuna, yedi veya dokuz gök katını, özetle yedi göğü simgelediğine inanılmaktadır (Eliade, 2018, s. 54). Kozmik Ağaç, evrende düzenin kurulmasında belirleyici rol oynayarak zamanla bir referans noktasına dönüşmüştür. Onun aracılığıyla dikey doğrultuda kozmosun farklı bölgeleri ayırt edilebilir: en üst kısmı, gök, kuşlar âlemi; orta kısmı, yeryüzü; kökleri ise yeraltı dünyasıdır. Zaman kategorisinde: geçmiş, şimdi ve gelecek; insan kaderi açısından: atalar, yaşayanlar ve gelecek kuşaklar; insan bedeniyle ilişkilendirildiğinde ise: baş, gövde, ayaklar vb. (Urmançî, 2008, s. 39-40).

Halk inanışlarının unsurlarından olan çiçekler, tarih boyunca insanlar tarafından evlerde dekoratif olarak kullanılırken, halk hekimliğinin bir parçası, şifa aracı olarak da kullanılmışlardır. İnanç sistemine bakıldığında ise Tatar Türkleri arasında "Çiçek Anası" ve "Çiçek İyesi" olduğuna inanılır. Tatarların inanışına göre çocuk çiçek hastalığına yakalandığında onun büyük çiçeklerinde (vücudundaki büyük kabarcıklarda) "Çiçek Anası" bulunur. Bazı Tatarlar sadece "Çiçek Anası"nın var olduğunu, bazıları ise "Çiçek Anası" ve "Çiçek İyesi"nin birlikte yaşadığına inanmaktadır (Nasıryi, 2005, s. 259). Tatarların kültürel varlıklarına bakıldığında ağaç ve çiçeklerin halk hayatı ve inanç sisteminde önemli bir yer edindiği görülmektedir.

1. Tatar Türklerinde İnanış/Yuramış (Yorum)

Kazan Tatarları, İslâmiyet'i kabulleriyle birlikte ibadet anlayışları, yaşama biçimleri ve kültürel yapıları büyük oranda değişiklik gösterse de eski inanışlarının izlerini kaybetmemişlerdir (Işıktaş Sava, 2025, s. 649). Folklor ürünleri içerisinde topluma ait dinî, ahlaki, felsefi, siyasi coğrafi vb. pek çok değer ve unsur yer almaktadır. Bu unsurlardan en etkilileri ise inanç temelli unsurlardır diyebiliriz. Halk hayatında günlük rutinleri ve yaşam felsefesini şekillendirmede inanışların etkisi sözlü kültür ürünleri vasıtasıyla günümüze kadar ulaşmıştır. Folklor ürünleri içerisinde yer alan inanışlar kimi zaman hayatta kalma içgüdüğü ile kimi zaman da daha konforlu ve huzurlu yaşama isteğinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnanışlar, dinle, hurafelerle ilişkili örf, âdet ve ritüeller olarak tanımlanır (TTAS, 1981, s. 552). Tatar Milliyet Sözlüğü'nde Çeşitli alametlere bakıp geleceği bilmeye çalışmak, fal (çılık) (Timirgalin, 2018, s. 670) olarak tanımlanan yuramış, *yura-* kökünden gelir. Tatar dilinin anlatmalı sözlüğünde *yura-*: 1. Dini ve mitolojik görünüşlerden yola çıkarak, insandaki doğal olaylara (örneğin düş) ya da tabiat olaylarına (yıldızlar vb.) bakıp geleceği söylemek. 2. Belirli bir olayı mümkün olan (veya kendisine hoş gelen) bir sebebe bağlamak (TTAS, s 614) şeklinde tanımlanır.

Tatar kültüründe yer alan yuramışlar (yorumlar) Tatar halkının mitolojik tasavvurları arasında önemli bir yer tutmaktadır. Gıylmanöv, yuramışları mitolojinin başlangıcı, temeli ve asıl fikri olarak da tanımlamanın mümkün olduğunu belirtmiştir. Bunun nedeni ise her yuramışın, bütüncül bir mitolojik

kurgunun oluşmasına sebep olan bir motifi, imgeyi ve eylemi barındırmasıdır (1999, s. 232). Halkın manevi ve mitolojik mirasının zenginliğini gözler önüne seren yuramışlar, ataların sözü, halkın hikmeti ve büyüklerin uyarısıdır; yani defalarca sınanmış ve doğruluğuna inanılmış birer yaşam dersidir (Gıylmanöv, 1999, s. 232). Dolayısıyla yuramışları da inanış kapsamında değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Bu çalışmada, ağaç ve çiçekler vasıtasıyla günümüze ulaşan Tatar halk inanış ve yuramışları incelenmiştir. Ağaç ve çiçeklerle ilgili inanışlar genel Türk inanç sistemi çerçevesinde ortaya konmuştur.

2. Kapsam ve Yöntem

Çalışmada, Tatar halkının doğumdan ölüme kadar yaşamında eşlikçi olan ağaç ve çiçeklerle ilgili inanış ve yuramışlar (yorumlar) incelenmiştir. Tatar Türklerinin yaşam döngüsünde ağaç ve çiçeklere yükledikleri mitik ve pratik anlamları kapsayan bu çalışmanın örneklem alanı *Tatar Halk İcatı* serisinin *Mekaller hem Eytımnır* “Atasözleri ve Deyimler” cildinde ve *Tatar Mıfları* kitabının ikinci cildinde yer alan ağaç ve çiçeklerle ilgili inanış ve yuramışlar arasından seçilmiştir. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve betimsel analiz teknikleri kullanılmıştır. Kaynaklardan elde edilen metin analizi ile sınırlandırılmıştır. Örneklem alanı çerçevesinde Tatar kültüründe ağaç ve çiçeklerin yeri ortaya konulmuştur. Ağaçlarla ilgili inanışlar, ardıc, kayın, üvez, kavak ve mersin ağaçlarıyla ilgili inanışlar başlıkları altında verilirken, çiçeklerle ilgili inanışlar genel başlık altında çiçeklerin işlev ve sembolizmine göre verilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Ağaçlarla İlgili İnanışlar

Kazan Tatar inanışlarında ağaç, kozmik ağaç tasavvuruna dayanmaktadır. Çalışmada ele alınan kaynaklarda ardıc, kayın, kavak, mersin ve üvez ağacı ile ilgili inanışlar ön plana çıkmıştır. Aynı zamanda türden bağımsız olarak ağaçların Tatar halk inanışlarında önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Tatar Türklerine ait *Zirat içinde ağaç sınsa, awsa - meyit kire*. “Mezarlık içinde ağaç kırılıp devrilirse, yeni bir cenaze girer.”; *Yürt yanında (yeise ihatasında), bakçasında, ağaç -kuwaq üsmese - zehmetli cir, kargalgan cir*. “Evin yanında (veya avlusunda), bahçesinde, ağaç veya çalı yetişmezse, sıkıntılı, uğursuz yer.” (Gıylmanov, 1999, s. 277) yuramışları tüm ağaçların ilahi varlıklar olarak kabul edildiğine işaret etmektedir.

3.1.1. Ardıc Ağacı ile İlgili İnanışlar

Ardıc ağacı, Türk halkları arasında saygı gören ve kutsiyet arz eden ağaçlardandır. Ögel, ardıc sözü ve ağacının, eski Uygur yazılarından, Kaşgarlı Mahmud’a ve oradan da Anadolu’ya kadar geldiğini ifade etmiştir (1995, s. 472). Ardıc ağacı daima yeşil, iğne yapraklı, kendine has, balzamı andıran bir kokusu olan (özellikle yakıldığında) ağaç veya çalıdır. Bu özelliklerinden dolayı çeşitli ritüel ve törenlerde kullanılmıştır. Ardıc ağacı ölüm ve ölümü yenmek hakkındaki tasavvurlarla da yakından ilişkilidir. Çok eski zamanlardan itibaren çeşitli halklarda cenazeyi son yolculuğuna uğurlarken ve onu defnederken ardıc ağacının dalını yakma geleneği yaşamaktadır (Urmançı, 2008, s. 119). Orta Asya ve Anadolu’da Ardıçlı mezarlar önemli bir yer tutmaktadır. Bunun örneği Manas destanında da görülmektedir. “(Manas Han’ın Kalmuk soylu yiğidi) Alman-Bet, arçalı (ardıçlı) mezarların, tanrısıyla doğmuştu” (Ögel, 1995, s. 469-470). Türk dünyasında kutsal sayılan ağaçlardan biri olan ardıcın tanrısal bir gücü olduğuna ve kötü ruhların ardıc ağacından uzak durduğuna inanılır. Cin, şeytan vb. varlıkları kovmak için ardıc ağacı kullanılarak ev, bahçe, beşik, ağıl gibi mekânlarla birlikte hasta kişiler de ardıc tütsüsü ile tütsülenir (Gezgin, 2010, s. 19). Tatarlar arasında da ardıc ağacının kötü ruhları kovduğu ile ilgili, *Artış ağacınnan cın kırka*. “Ardıc ağacından cin korkar.”; *Artış işinnen şeytan kaç, di*. “Ardıc kokusundan şeytan kaçır, derler.” (Meħmütöv, 1987, s. 515) inanışları mevcuttur. Urmançı, bu inanışlar neticesinde eskiden evlere ardıc dallarının asıldığını, evden cenaze çıktığında ise hastalıkların uzaklaşması için ardıc ağacının yakıldığını belirtmiştir (2008, s. 119).

3.1.2. Kayın Ağacı ile İlgili İnanışlar

Türk Dünyası’nda çok eski dönemlerden itibaren kutsal sayılan ağaçlar arasında kayın ağacı da bulunmaktadır. Yakutların inanışlarına göre Tanrı kutu taşıyan ağaçlardan biri olan kayın da ardıc gibi iki ya da üç dallı köknar ağacına yerleşen kötü ruhlardan korunmak için kullanılır (Ergun, 2004, s. 324). Abdülkadir İnan, Şamanistlerin en çok saydıkları ağacın kayın ağacı olduğunu ve şamanlığı muhafaza eden halkların kamlarının son yıllara kadar kayın ağacı olmadan ayin yapmadıklarını belirtmiştir. Ayrıca kayın yalnızca törenin bir unsuru değil, kendisine tapınılan kutsal bir varlıktır. Bir Sagay kamının davulundaki iki kayın resmini “Biz Ülgen atamızdan ilk türediğimiz [zaman] Umay anamızla beraber

bu iki kayın [ağacı yere] indi.” şeklinde açıklamıştır (1986, s. 64). Altay Türklerinin de avda başarı, hastalık için ise şifa dilemek üzere kutsal dağda, kutsal su kenarındaki, kayın ağacının kenarında gerçekleştirdikleri kurbanlı tören, Ergun’a göre, “kutsal ağaç, kutsal dağ ve kutsal su vasıtasıyla dileklerin Tanrı’ya ulaştırılmak istenmesinden başka bir şey değildir.” Ergun ayrıca kayın ağacının yanında ibadet etmenin tüm Türk Dünyasında yaygın olduğunu belirtmiştir (2004, s. 377). İdil Bulgar döneminden kalan mitolojik rivayetlere dayanarak Tatar kültüründe de kayın ağacının kutsal sayıldığını söylemek mümkündür. Tatarların çok eskiden gelen inanışlarına göre kayın ağacını yıldırım çarpmazmış. Bunun nedeni, insanların ilahi güçlerle bağlantısının bu ağaç vasıtasıyla kurulması olarak açıklanmıştır. Bu nedenle kayın ağacı kutsal bir ağaç olarak kabul edilmiştir (Ğıylmanov, 1996, s. 68).

Tatarlar arasında kutlanan “Buz Uğurlama Bayramı”nda da kayın ağacına rastlanmaktadır. Sibiry Tatarları, kayın ağacının kutsal ve koruyucu güce sahip olduğuna inandıkları için buzlar kırılmaya başlayınca samandan yaptıkları kuklayı kayın ağacı kabuğuna yerleştirerek İrtiş nehrine bırakırlarmış (Zaripova Çetin, 2009a, s. 14). İnanışlarla birlikte Tatar halkının günlük hayatının da önemli bir parçasıdır. Kayın kabuğu bebeklerin doğumundan sonra ilk banyosunda vb. kullanılırken suyunun da içildiği bilinmektedir. Kayın Suyu Toplama Haftası (15-25 Haziran) adıyla bilinen bir cıyın “bayram” olduğu da bilinmektedir. Çok faydalı olduğu düşünülen ve değişik bir tadı olan kayın suyu Tatar Türkleri tarafından günümüzde de içilmektedir (Zaripova Çetin, 2009b, s. 588). Tatarlar arasında “Kayın Bayramı” olarak kutlanan bir bayram da bulunmaktadır. Söz konusu bayramın öncesi çiçek toplamak, ağaç dalları ve yapraklarını koparmak ve dereye girmek yasakken bayram sırasında ise insanların kıyafetlerinin yeni olması gerekir. Çulpan Zaripova Çetin’in aktardığına göre;

Kayın ağacı, bir hafta önceden süslenilir. Bayram günü bu ağacı kesip köye getirirler. Türküler söyleyerek her evin yanında oynarlar, eğlenirler. Akşamüstü kayın ağacını dereye götürerek dallarını kırıp suya akıtırlar. Bazen ekinler bol olsun niyetiyle çavdar veya buğday ekilen tarlaya bırakırlar. Kayın dallarını suya akıtırken herkes dilek tutar veya onun batıp batmaması ile ilgili çeşitli yorumlarda bulunmaya çalışır (2009a, s.34).

Kayınla ilgili yuramışlara bakıldığında ömürle ve sağlıkla pozitif olarak ilişkilendirildiği bir örneğe de rastlanmaktadır. *BİRER KİŞİ KAYIN AĞACI UTURSA, BU KAYIN ELİĞİ KİŞİ MUYINI YUWANLIĞI BULGANÇI ÜSE. KİRİŞİNÇE DE YURILAR: KAYIN BU KİŞİ YUWANLIĞI BULGANÇI ADEM İSEN TÛRA.* “Bir kişi kayın ağacı dikerse bu kayın ağacı o kişinin boynunun kalınlığına ulaşana kadar büyür. Tam tersine de yorumlanır: kayın bu kişinin kalınlığına ulaşınca kadar o insan hayatta olur.” (Ğıylmanov, 1999, s. 296). İnanışa göre, kayın ağacı, sadece kendisini seveni sever. İnsanlar ona saygı ve hürmetle yaklaşp yanında daha çok vakit geçirirse o kudretini esirgemez; bolluk verip sağlık getirir. Kalbin saf değilse kayın ağacının yanında dolaşmamak daha iyidir (Ğıylmanov, 1996, s. 238).

Tatar kültüründe saygı görerek kutsal sayılan kayın ağacı ile ilgili inanış ve yuramışlara bakıldığında yanlış kullanım ve saygısızlıktan kaçınılmasını öneren örneklerin ağırlıklı olduğu görülmektedir. *Kayınını üy yanına utırsañ, kaygı bula, imiş.* “Kayın ağacını evin yanına dikersen, kaygı olurmuş.” (Meħmütöv, 1987, s. 515); *Üy bürenelerine usaķ bilen kayın ağacı faydalanılmıy: alarnı tıngısız, avır ağaç diler.* “Ev yapımında kavak ile kayın ağacı kullanılmıyor: onlara huzursuz, kaygılı ağaç denir.” (Meħmütöv, 1987, s. 516); *Üy karşında kayın kırısa - kaygı kire.* “Evin karşısında kayın kurursa, kaygı (dert, keder) gelir.” (Ğıylmanov, 1999, s. 296); *Üy yanında kayın awsa, huca üle.* “Evin yanındaki kayın devrilirse, ev sahibi ölür.” (Ğıylmanov, 1999, s. 277). *Üy karşında, baķçada kayın tuzı yuwişlense (yeşlense) -kaygıga.* “Evin karşısında, bahçede kayın kabuğu nemlenirse, kaygı alametidir.”; *BİRER KÛRĖAN KAYIN BÛTAĖI ÜSTİNE TÛŞSE – BAŞIÑA KAYGı TÛŞEÇEK.* “Kuru bir kayın dalı üzerine düşerse, başına keder düşecek.”; *Bala bişigın kayın ağacınnan işleseñ – bala avırudan, kaygıdan arınmayacak.* “Çocuğun beşigini kayın ağacından yaparsan, çocuk hastalıktan ve dertten arınmayacak.”; *Kayın buradan yurt salıp kırseñ - kaygılı türmişta gümır kiçirirşñ.* “Kayın kütüklerinden ev yapıp oturursan, kaygılı bir hayatta yaşarsın.” (Ğıylmanov, 1999, s. 297). Bu örnekler çerçevesinde kayın ağacının dikilmesi, onun büyümesine katkı sağlamak olumlu ve uğurlu sayılırken, kayının ev yapımı, beşik yapımı vb. insanlara hizmet ettiği örneklerde uğursuz sayılıp insanlara negatif şeyler getirmesi inanışlarda kayın ağacının mitolojideki yeriyle tutarlılık göstermektedir. Halk arasında kayına saygı duyulmalı, onun kurumaması, yıkılmaması ve günlük hayattaki ihtiyaçlar için kullanılmaması gerektiğine olan inancın korunduğu anlaşılmaktadır.

Görüldüğü üzere, kayın ağacıyla ilgili mitolojik inanışlar oldukça önemlidir. Farklı ağaçlara, özellikle kayına tapınmayla ilgili ritüeller, atalarımızın günlük yaşamında da büyük bir yer kaplamıştır. Tatarlar arasında tarlada ya da bozkırda tek başına yetişen ağaçlara (yalnız kayın, yalnız çam, yalnız

karaağaç) özel bir saygı gösterilmiş, hatta bu durum zaman zaman tapınma boyutuna ulaşmıştır. Bu ağaçların yanında uğursuz olayların gerçekleşebileceği de düşünülmüştür (Urmanç, 2008, s. 66). Tatar İnanış ve yuramışlarına bakıldığında yalnız ağaç da yer almaktadır. *Yalgız ağaç yanına şeytan üyalyı - yeşin vakıtında aña yakın barırğa yaramıy.* “Yalnız ağacın yanına şeytan yuva yapar, şimşek çaktığı zamanlarda ona yakın olmak yasaktır.” (Mehmütöv, 1987, s. 516) inanın, ağaçların yüksek ve sivri olmaları nedeniyle yıldırımların sık düştüğü yerlerden olması dolayısıyla gelişmiş olması muhtemeldir.

3.1.3. Üvez Ağacı ile İlgili İnanışlar

Tatar kültüründe kayın ağacı gibi önemli yer tutan ağaçlardan biri de miles “üvez” ağacıdır. Koruyucu özelliği ile ön plana çıkan üvez ağacı, Kazan Tatarlarının cenaze geleneklerinde de görülmektedir. Zaripova Çetin’in aktardığına göre; mezarların üzerine genelde kayın ağacı dikilse de üvez ağacı da bunun için uygun görülmüştür. “Bir inanca göre üvez ağacının yaprakları rüzgârda sallanarak dua eder, tespih çekermiş.” Başka bir Tatar inancına göre ise öldüğünde huzur bulamayan insanın ruhu geceleri sokaklarda gezinerek akrabalarını ziyaret edermiş. Bu durumda mezarın başında dua edilerek mezara üvez dalı dikildiğinde toprağa verilen kişinin ruhunun huzur bulacağına inanılmıştır (2021, s. 621).

Üvez ağacının Tanrı kutu taşıyan ağaçlar arasında olduğuna inanılmaktadır. Söz konusu ağaçlardan nazarlıklar yapılmış ve ağaçların kutunu bünyesinde barındıran bu nazarlıklar “bulunduğu yeri veya kişiyi kötülükten, kem gözlerden koruduğu inancı yaygındır.” (Ergun, 2004, s. 322-323). Tatarlar arasında “Aytirek” olarak da adlandırılan bu ağaç bir mitik anlatıya göre, insanlara gelecek kederi, ölümü, afet ve faciaları kendisine almış. Bu nedenle meyvesi kan gibi kıpkırmızıdır. Dolayısıyla üvez kutsal ve şifa veren ağaçlar arasında sayılır (Gıylmanov, 1996, s. 59-60). Tatar inanışları arasında üvezin nazara karşı kullanılan temel unsurlardan olduğu görülmektedir. Nazar değmemesi için kız çocuklarının kalfağına² üvez dalından bir parça takma geleneği mevcuttur. Eğer nazar değmiş veya değeceğinden şüphe edilen bir çocuk varsa üvez ağacından küçük bir kapı yapılır ve çocuk o kapıdan geçirilmiştir (Gıylmanov, 1996, s. 334). Ayrıca, *Küz timesin üçin bala kulına miles ağacı beyliler.* “Nazar değmemesi için çocuğun bileğine üvez ağacı bağlıyorlar.” (Mehmütöv, 1987, s. 515) örneği de Tatarlar arasında doğumdan itibaren üvez ağacının koruma özelliğinin kullanıldığına delil gösterilebilir. *Sirtmege miles ağacın işli tüpten alsan, bala işli bula.* “Beşik kolunu üvez ağacının çok dallı kökünden alırsan, çocuk kalabalık (soyu bereketli) olur.” (Mehmütöv, 1987, s. 516) örneği vasıtasıyla üvez ağacının bereket ve çocuğunun gelişimine de pozitif katkı sağladığını inancı olduğu da görülmektedir. Ayrıca eskiden üvez ağacından yapılan saç taraklarının sağlık getirdiğine, hastalıklardan koruduğuna inandıkları için halk arasında özellikle bu taraklar tercih edilmiştir (Gıylmanov, 1996, s. 238). Tatar inancına göre üvez, servi ve ardıc ağaçlarının arasında dolaşmak veya onların yanında oturmak insanı ruhsal olarak canlandırır ve gönlünü arındırır (Gıylmanov, 1996, s. 259). Dolayısıyla üvezin fiziksel olduğu kadar ruhsal olarak da bir şifa kaynağı olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Kazan Tatarları arasında üvez ağacının meyveleri mutfak kültürünün bir unsuru olarak da kullanılmıştır. Ayrıca söz konusu meyveler kurutularak, idrar sökücü, ateş düşürücü ve kan durdurucu ilaç olarak halk hekimliğinde de kullanılmıştır (Zaripova Çetin, 2021, s. 623). Ancak halk tecrübeleri sonucu, Miles küp bulğan yılını çir küp bula. “Üvez ağacının meyvesinin bol olduğu yıl hastalık çok olur.” (Mehmütöv, 1987, s. 515) inancı ortaya çıkmıştır.

3.1.4. Kavak Ağacı ile İlgili İnanışlar

Türk mitolojisinde yaygın bir motiflerden biri olan kavak ağacının üç dünyayı (yeraltı, yeryüzü ve gökyüzü) birleştirdiğine inanılır. Bu ağacın, yer ile göğü birleştirmekle beraber hayat verdiğine de inanılır. Dolayısıyla bu ağaç için direk anlamındaki “tirek ve terek” isimlendirmeleri de kullanılır (Gezgin, 2010, s. 117). Ögel, Türkler arasında Demir kavak anlayışının olduğunu ve bu motifi Türklere göre yerli bir inanış olarak aktarmıştır. Bir çeşit göğün direği olan bu kavak, Altay – Türk masallarında, “Temir-terek” adıyla geçer (Ögel, 1995, s. 480). Bu bilgiler doğrultusunda göğün direği olarak kabul edilen ağaçlar arasında yer aldığı açıktır. Ögel, Anadolu’da kavaklarda bazen iyi bazen kötü ruhların görüldüğünü ve bu motiflerin derinlerinde hayat ağacı anlayışının olabileceğini belirtmiştir (Ögel, 1995, s. 475). “Kavak, ölüm ve dirilme sembolüdür. Kavağın kuruması, devrilmesi, kutun gitmesi ve ölümün; tekrar yeşermesi ise giden kutun geri gelmesi ve yeniden dirilmenin sembolüdür.” (Ergun, 2004, s. 217). Manas Destanı’na bakıldığında “Kanikey’in rüyasında ocaktan kavak ağacının çıkması, Manas’ın dirilmesine delalet etmektedir.” (Yıldız, 1995, s. 355). Altay destanlarında ise “Bay Terek”in (kavak

² Kalfak: İşlemeli, kadifeden dikilmiş kız şapkası.

ağacı) tepesinde at başı boyutunda altın guguk kuşlarının oturduğu ve bu kuşlar öttüğü zaman Türk inancına göre Tanrı ve kutsallığı temsil eden mavi ve beyaz renkli çiçeklerin açtığı görülmektedir (Ergun, 2004, s. 218).

Tatar kültüründe ise *tupıl* “kavak” ağacının tepesine yuva yapan kuş, kargadır. Tatar yuramışları arasında yer alan, *Tupıl başındağı üyasınnan karga balası yığılıp tüsse, naçar fal.* “Kavak ağacının tepesindeki karga yuvasından karga yavrusu düşmesi kötü bir alamet.” (Ğıylmanov, 1999, s. 297) ifadesi kavağın kutsal olarak görüldüğünün ispatı niteliindedir. Kavak ağacı günümüzde bilimsel olarak insanlardaki kötü enerjiyi kendine çeken ağaçlar arasında sayılmaktadır (Ğıylmanov, 1996, s. 358). *Tupıl mamığı avızıña (küziñe) kırse - ğayıbıñ bar, heyır bir.* “Kavak ağacının pamukları ağzına (gözüne) girerse, günahın var, sadaka ver.” (Ğıylmanov, 1999, s. 297) yuramışı vasıtasıyla Tanrıya ulaşmanın bir yolu olarak görülen kavak ağacının insanlarla pamukları vasıtasıyla iletişime geçerek onları uyardığına inanıldığı görülmektedir. Halk inancında kutsal sayılan kavak ağacının çıkardığı sesler de halk arasında yol gösterici olmuştur. *Tupıl ıñıraşsa – yamañga, suğışka, kayğığa.* “Kavak ağacı inlerse kötülüğe, savaşa, derde alamet.” (Ğıylmanov, 1999, s. 297) yuramışı halkın, ağacın genelde çıkardığı huzurlu ses dışında inlemeye benzer bir ses çıkardığında kötü olaylar olacağı inancını geliştirdiğini göstermektedir.

3.1.5. Mersin Ağacı ile İlgili İnanışlar

Yapraklarını dökmeyen ve daima yeşil kalan, ebedi canlılığın ve gençliğin sembolü olarak anlamlandırılan mersin ağacı, Perslerin Güneş Tanrısı’nın galibiyetiyle ilişkilendirilmiştir (Ergun, 2004, s. 103). Anadolu’da ise bir dinî vecibe aracı olarak karşımıza çıkan “Mersin Dalı” defin sonrasında ve dinî bayramlarda yapılan kabir ziyaretlerinde kabrin üzerine dikilmiştir. Bunun yanında kansız kurban motifinde de düğün merasimlerinde gelin ve damadın başından saçılan para, şeker, buğday vs. içerisinde mersin yaprağı da bulunmaktadır (Ergun, 2004, s. 539). Tatar Türkleri arasında ise *Mirt (meñge yeşil kuwak) - ruh nıklığı.* “Mersin ağacı (daima yeşil kalan çalı), ruhsal dayanıklılığın sembolüdür.” (Ğıylmanov, 1999, s. 297) inancı yer almaktadır.

3.2. Çiçeklerle İlgili İnanışlar

Uygur yazılarında güzel bir yer “Görklü yazı, çiçekli ve otlı yer-su” şeklinde tanımlanmıştır (Ögel, 1995, s. 255). Bu bilgilerden anlaşılıyor ki çiçek yeryüzünün ana unsurlarından sayılmaktadır. Ayrıca Türkler için yeryüzünün çiçekler ve yeşillikle donanması da oldukça önemli görülmüştür (Ögel, 1995, s. 274). Yeryüzünde baharın gelişini müjdeleyen çiçekler, gelenekte kayıplarda da bir motif olarak karşımıza çıkar. Günümüzde de yaygın olan ölen kişinin mezarına yakınları tarafından çiçek dikilmesi, saygı göstergesi olarak algılansa da ağaç dikilmesi gibi altında eski inançların etkisi yatmaktadır. Tatar destanlarından “Tahir ile Zühre” ve “Kuzı Körpeç ile Bayan Sılu” destanlarında, ölen âşıkların mezarlarında ağaç ve çiçeklerin çıktığı, düşmanlarının mezarlarında çıkan dikenlerin ise onların birleşmesine engel olduğu görülür. Bu tür imgelerin kökeni eski mitolojik inançlara dayanmaktadır. Eskiden ölümden sonra ruhun bedenden bir kuş gibi uçup çıktığına inanılmıştır. Bu ruhun bedenden uzaklaşmaması için mezarın üzerine ağaç ve çiçek dikilmiştir. Viktor Maksimoviç Jirmunsky bu durumu, ilkel toplumların animist dünya görüşü ile açıklamıştır. Bu anlayışa göre doğadaki her şeyin -ağaçların, çiçeklerin- bir ruhu vardır ve insan doğadan ayrı değildir. Bu inanca göre mezar üzerinde büyüyen çiçekler, aslında ölen kişinin başka bir varoluş formuna dönüşmesidir. Sonraki dönemlerde ise mezar üzerindeki çiçekler, kuşlar ve kelebekler ölen kişinin ruhunu temsil etmiştir (Urmanç, 2009, s. 121). Halk inanışlarının genelinde de çiçeğin pozitif algıya sahip olduğu ve çiçeklerin ruhuna saygı duyulduğu açıkça görülmektedir.

Tatar halk inanışlarında çiçeklere zarar vermek hoş karşılanmamıştır. *Davıl çeçeğin üzseñ, davıl çığa.* “Acı düğün çiçeğini koparırsan fırtına çıkar.” (Meñmütöv, 1987, s. 515; Ğıylmanov, 1999, s. 297); *Sarı çeçekni üzerge yaramıy – cil çığa.* “Sarı çiçeği koparmak yasaktır, rüzgâr çıkar.” (Meñmütöv, 1987, s. 516) örneklerinden anlaşıldığı üzere uygun görülmemesine rağmen çiçeklerin koparılmasının mutlaka bir bedeli olacağı inancı olduğu anlaşılmaktadır. Ateş çiçeği ve kardelenin de eve sokulması hoş karşılanmaz, aksi takdirde o evin başına bir bela geleceğine inanılır; *Ut çeçeğin üyge kırtseñ, yangın bula.* “Ateş çiçeğini eve sokarsan, yangın çıkar.” (Meñmütöv, 1987, s. 516). *Umırzayanı üyge alıp kırseñ - kış -kırt uñmıy. (Çinlap ta, umırzayanı tavık aşasa – üle.)* “Kardeleni eve sokarsan, evcil kuşlar (kümes hayvanları) verimsiz olur (Gerçekten de bir tavuk kardelen yerse ölür.)” (Ğıylmanov, 1999, s. 297). Bu yuramışta parantez içerisinde verilen bilgi, bilimsel gerçeklikle de uyumaktadır (Berkov vd., 2012, s. 248). Bu da halk inanışların köklü deneyimlerin bir sonucu olarak yaygınlaştığının göstergesidir. Tatar halk inanışlarına göre bazı çiçekler ise şifa kaynağıdır. Fındık çiçeği de bunlardan

biridir; *Çiklevik çeçegın baş astına kuysañ yeki sizdirmi gıne çeyiñe salsan içkiçi içiüwıñnen tuqtıy.* “Fındık çiçeğini (içki içen kişinin) başının altına koyarsan ya da gizlice çayına atarsan içki içmeyi bırakır.” (Ğıylmanov, 1999, s. 297) yuramışı Tatar halkının alkolizm tedavisinde fındık çiçeğini kullandığını göstermektedir.

Türkiye Türkçesindeki karşılığı eğrelti otu olan “Abağa Çiçeği” de mitik inançlara dayanan Tatar halk masallarında geniş yer kaplayan ve bugün de kültür ve edebiyatta yaşamaya devam eden sembolik motiflerdendir. Tarihi yaklaşık üç yüz milyon yıl önceye dayandırılan ve günümüzde Türkiye’de de yaygın bitki türlerinden biri olan eğrelti otu çiçeksiz bir bitkidir (Kekil & Mendi, 2016, s. 122). Ancak efsaneye göre *abağa* “eğrelti otu” çok ender de olsa çiçek açarmış. Tatar inanişına göre eğrelti otu, yaz ortasında, gece yarısı tam on ikide çiçek açarmış. Eğer biri kara ormana giderek bu çiçeği yutarsa görünmez olurmuş. Bu inanişin *Cidi tün urtasında abağa çeçegın aşasañ, kişi küzine kürinmişñ.* “Yedi gece yarısında eğrelti otu yersen, insanın gözüne görünmez olursun.” (Meñmütöv, 1987, s. 516); *Abağa çeçegın tapkan (kürgen) kişi küzden yuğala ala.* “Eğrelti otunun çiçeğini bulan (gören) insan gözden kaybolur.” (Ğıylmanov, 1999, s. 297) şekillerinde çeşitlendiği görülmektedir (Urmançı 2008, s. 35). Ayrıca eğrelti otu, *Abağa çeçek atkanda* “Eğrelti otu çiçek açtığında.” şeklinde gerçekleşmesi imkânsız şeyleri anlatmak için kullanılan deyimde de yer almaktadır. Dolayısıyla milyonlarca yıldır dünyada var olan ve çiçek açmadığı bilimsel olarak da açıklanan eğrelti otunun çiçek açtığına görülmesi halk tarafından imkânsız anlatmak için kullanılmıştır.

Tatarlar, çiçekleri bir totem aracı olarak da kullanmıştır. *Bürinğılar yawğa yeki yırak seferge kitkende üyden gül algannar. Ul gülge karap üyde kalğan hatınnarınıñ, bigrek te tuğrı bulu-bulmavın bılıp turgannar. Gül şınse hatınına yatlar iyeleşken bulıp çığa. “Gülşiker” isimli tatar halık ekiyeti ene ırım-ışanuğa kırılgan da indı.* “Eskiler, savaşa veya uzak bir sefere giderken evden çiçek almışlar. O çiçeğe bakarak evde kalan eşlerinin en çok da onlara sadık olup olmadığını anlamışlar. Çiçeğin solması karısına yabancılar sahip olmuş demektir. “Gülşeker” isimli Tatar halk hikayesi de bu inaniş üzerine kurulmuştur (Ğıylmanov, 1999, s. 243). Doğa ile iç içe yaşayan Tatar toplumu için evlerinde ve bahçelerinde güzel çiçekler yetiştirmek önemli olmuştur. Hatta Tatarlar, beğenilen bir çiçeğin filizinin sahibinden habersiz alınıp dikilirse o çiçeğin tutacağına ve sağlıklı şekilde büyüyeceğine inanmaktadır. *Kışı gülınnen sizdirmiçe gıne üsintı urlap alıp utırsañ – gül uña.* “Başka birinin çiçeğinden fark ettirmeden (gizlice) filiz çalarsan, çiçek tutar.” (Ğıylmanov, 1999, s. 297).

Bazı çiçekler ise talih göstergesi sayılmıştır. *Şemeşe kınğıravlar üşıp utırğan yalanda ak kınğırav çeçegı kürsen - behitke.* “Mor çan çiçeği yetişen ovada beyaz çan çiçeği görürsen, bahtlı olursun.” (Ğıylmanov, 1999, s. 297) örneğinde görüldüğü üzere bir çiçeğin şans getirmesi için nadir veya farklı özellikte olması gerekmektedir. Bu durum karanfil için de geçerlidir. *Biş çarlı kanefır çeçegı tapsañ - behitli bulasıñ.* “Beş yapraklı karanfil çiçeği bulursan, şanslı olursun.” (Ğıylmanov, 1999, s. 297) yuramışından anlaşıldığı üzere şans, talih aracı olarak görülen çiçeklerden biri de karanfildir. Genellikle yoğun taç yaprakları olan karanfilin talih göstergesi sayılması için beş yapraklı olanının görülmesi gerektiğine inanılır. *Kanefer - tuğrılık bilgı.* “Karanfil, sadakatin sembolüdür.” (Ğıylmanov, 1999, s. 297); *Kanefer hem hrizantimler - kiyewdegı hatınnarga hürmet bilen karawnı bildirer.* “Karanfil ve krizantemler, evli kadınlara saygıyla bakıldığını bildirir.” (Ğıylmanov, 1999, s. 298) şeklindeki yuramışlar vasıtasıyla karanfilin aynı zamanda halk arasında saygı sembolü olarak kabul edilen bir çiçek olduğu anlaşılmaktadır.

Tatarlarda gelenek ve günlük hayatın bir parçası olan ıhlamurun çiçeği de halk inanışları arasında yer almıştır. *Yuke çeçegın mınder astına kuyp yatsan- tüşñde sıygeniñni küresñ.* “Ihlamur çiçeğini yastık altına koyup yatarsan, rüyanda sevdiğini görürsün.” (Ğıylmanov, 1999, s. 297) inanişına göre ıhlamur çiçeği sevgiliyle rüyada bağlantıya geçmenin aracıdır. Çiçeklerin duyguları yansıtmaya işlevi ve inaniş günümüzde de devam etmektedir. Gezgin, bugün aşk sembolü olarak kullanılan en popüler çiçeğin gül olmasına rağmen her çiçeğin aşk çiçeği olduğunu belirtmiştir (2010, s. 13). Tatar yuramışları arasında yer alan *İslı gül - mehebbetke, emma ul şınse - mehebbet te şınse.* “Kokulu çiçek, aşkın işaretidir ancak solarsa aşk da solar.” (Ğıylmanov, 1999, s. 297) ifadeleri çiçeğin güzel kokusunun halk hafızasında güzel duygularla eşleştirildiğini düşündürmektedir. Çiçek canlı kalıp kokusunu yaymaya devam ettikçe aşk da yaşamaya devam eder ancak solduğunda aşk da çiçekle birlikte ölmeye başlar. Tatar kültüründe, çiçek türlerinden özel olarak menekşe ve gülün aşkı ilan etmek için kullanılan çiçekler arasında sayıldığı, *Milewşe – mehebbet heberçısı. Rıza da şul uq megnege iye.* “Menekşe, aşkın habercisidir. Gül de aynı anlama sahip.” (Ğıylmanov, 1999, s. 298) yuramışı vasıtasıyla açıkça anlaşılmaktadır. Menekşe ve gülün yanında elma çiçeği de aşkla ilişkilendirilen çiçeklerdendir. Elma,

mitik metinlerde, yazılı edebiyatta ve günlük yaşamda gençliğin, aşkın, mutlu evliliğin, uzun ömrün ve ölümsüzlüğün sembolü olarak kabul edilmiştir. İnsan hayatının temel aşamalarıyla ilişkilendirilen (Urmançı, 2008, s. 87) elma ağacının çiçeği, Tatar inanışlarında aşkın sembolü ve ilişkinin gelişimine katkı sağlayacak bir unsur olarak kullanılmıştır. *Almağaç çeçeği bülek itseñ- mehebbet artacak*. “Elma ağacının çiçeğini hediye edersen aşkı muhabbetin artacak.” (Gıylmanov, 1999, s. 297).

Bazı çiçeklerle ilgili herhangi bir ritüel gerçekleştirilmeye gerek olmaksızın onların aşkı, sevdayı, muhabbeti ve bunlara dair acı, hasret, mutluluk, hayranlık, sadakat gibi duyguları yansıttıkları görülmektedir. *Siren - kaygılı, cavapsız mehebbet bilgisi*. “Leylak, kaygı ve karşılıksız aşkın sembolüdür.” (Gıylmanov, 1999, s. 298); *Ülmes gül - mehebbetke meñgi tuğrı kalını bildirir*. “Ölmez çiçek, aşka ebediyen sadık kalmayı simgeler.” (Gıylmanov, 1999, s. 297); *Gülcimiş - bar nersen de buysındırı hisine (Tileğine) karşı tura almawını bildirir*. “Yabangülü, her şeyi boyunduruğu altına alma arzusuna karşı koyamamayı ifade eder.” (Gıylmanov, 1999, s. 297).

Çiçeklerle ilgili yuramışlarda renklerin sembolik dili de etkili olmuştur. Beyaz çiçekler, saflık, masumiyet, baht açıklığı ve dostluğu temsil etmiştir. *Ak tustegi çeçekler - duslık münesebetlerin bildirirler. Keleşniñ çeçekler beyleminde de ak tıske üstünlük birile*. “Beyaz renkteki çiçekler; dostluk münasebetlerini simgeler. Gelinin çiçek buketinde de beyaz renge öncelik verilir.” (Gıylmanov, 1999, s. 298); *Ak rıza - üzi gasıyık bulğan hatın-kızını yüregine yul salırğa tilegen ir -yığıt aña şuşı rızalarını bülek itseñ*. “Beyaz gül; âşık olunan kadının kalbine giden yolu bulmak isteyen delikanlı ona bu gülleri hediye etsin.” (Gıylmanov, 1999, s. 298). Kırmızı çiçekler ise aşkı ve vedayı simgelemektedir. *Kızıl rıza - mehebbet bilgisi* “Kırmızı gül, aşkın simgesidir.” (Gıylmanov, 1999, s. 297); *Kızıl tustegi çeçekler - üzün yulğa çıgu yeki ayırışu aldınnan birile*. “Kırmızı renkteki çiçekler, uzun yola çıkma veya ayrılmadan önce verilir.” (Gıylmanov, 1999, s. 298). Sarı çiçekler ise genellikle aşkın hüznü tarafı olarak nitelendirilen ayrılık, hasret ve yalnızlıkla ilişkilendirilmiştir. *Sarı tustegi çeçekler - üzünniñ ayırışu yeşirñ sırlarına, hislerine işare yasawda mühim rül uynıylar; sarı çeçeklerni sağış ayırılı, yalğızlık bilen de beyliler*. “Sarı renkteki çiçekler; kişinin özellikle gizli sırlarını, hislerini ima etmede önemli rol oynar; sarı çiçekleri hasret, ayrılık, yalnızlık ile de ilişkilendirirler.” (Gıylmanov, 1999, s. 298); *Sarı Rıza - hanımniñ aqlına, añ-zihiniñe sükılanını bildirir. İkinci megnesi: behiñsiz, cavapsız mehebbet*. “Sarı gül; kadının aklına ve zekâsına duyulan hayranlığı ifade eder. İkinci anlamı; talihsiz ve karşılıksız aşk.” (Gıylmanov, 1999, s. 298). Mavi çiçekler talih göstergesi olmanın yanında hayırlı işlerin temennisinde kullanılmıştır. *Kük çeçekler - heyirli yul tilew*. “Mavi çiçekler, hayırlı yol dileğini ifade eder.” (Gıylmanov, 1999, s. 298). Pembe çiçekler, aşkın ve sevginin narinliğini sembolü olmuştur. *Alsı tıslı çeçekler - nazlı, irke, gasıyık bulu bilgisi. Emma hatın-kız irlerge bir gıne alsı tustegi rıza bülek ite ala*. “Pembe çiçekler; nazlı, narin ve âşık olmanın işaretidir. Ancak kadınlar erkeklere sadece bir tane pembe gül hediye edebilir.” (Gıylmanov, 1999, s. 298). Tatar inanışlarında çiçeğin rengi kadar görüldüğü zamanın da kaderi etkileyeceği inancı mevcuttur. *Yazın birinçi bulıp sarı çeçek kürseñ - sağışka, kara (kara zeñger) çeçek kürseñ- kaygıga, zeñger-kük çeçek kürseñ -izgi işke, kızılçeçek kürseñ- mehebbetke*. “Baharda ilk önce sarı çiçek görürsen, hasrete, siyah (koyu lacivert) çiçek görürsen kedere, çivit mavisi çiçek görürsen hayırlı işe, kırmızı bir çiçek görürsen aşka yorulur.” (Gıylmanov, 1999, s. 297).

Sonuç

Doğanın temel unsurlarından olan ağaç ve çiçek Tatar kültüründe mitik inanışların yansıtıcısı olmakla birlikte insanların duygularını da yansıtan semboller olarak da kullanılmışlardır. Tatar inanışlarında da ağaç ve çiçeklerin toplumsal ve bireysel pek çok mesaj taşıdığı görülmektedir. Ağaç ve çiçeklerin Tatar Türklerinin kültürel kimliğinin ve inanç sisteminin merkezinde yer alan önemli unsurlar olduğunu ortaya koyan bu çalışmada, İslamiyet’i kabul etmelerine rağmen eski Türk inanç sistemlerinden gelen kozmik ağaç, koruyucu ruh gibi inanışların korunduğu tespit edilmiştir. Bu inanışların günümüze kadar ulaşması elbette insanların onları sosyal hayatlarına adapte etmesiyle kültürel belleğin kapsayıcılığıyla açıklanabilir.

Çalışma gösteriyor ki, ağaçlar hem fiziksel hem de onlara atfedilen mistik özellikleri ile çeşitli görevler yüklenmişlerdir. Ardıç ve üvez ağacının koruyucu ve iyileştirici olduğuna inanılırken, kayının kutsal olduğuna inanılmıştır. Ayrıca halk tarafından kaygı sembolü olarak da kullanılan kayına karşı saygısızlık olarak nitelendirilebilecek davranışlardan sakınılmıştır.

Tatar halk inanış ve yuramışlarının (yorum) toplumsal düzeni sağlayan bir rehber olduğu görülmektedir. Tabiat unsurlarının ve onlardaki ağaç devrilmesi, çiçek koparılması vb. değişimlerin aşk,

sadakat, hasret hastalık, ölüm, gibi insanların duyguları ve hayatındaki olaylarla bağdaştırılması, toplum çevre ilişkisinin daima canlı kalmasını sağlamıştır. Tatar halk kültüründe çiçekler yalnızca estetik yönüyle değil, aşk, sadakat, ayrılık ve sağlığın sembolü olmasıyla da önemli yer tutmaktadır. Abağa “eğrelti otu” motifi ise mitik inanışlar temelinde, imkânsız ve olağanüstülükleri simgelemektedir.

İnanışlarda özellikle sarı çiçeklere zarar verilmesi yangın ve fırtına gibi felaketlerle ilişkilendirilmiştir. Bu çalışma gösteriyor ki Tatar kültüründe ekolojik bilinç inanışlar üzerinden yaşatılmış ve korunmaya devam etmiştir. Ayrıca çalışmada yer alan veriler, tabiata duyulan saygının folklor vasıtasıyla canlılığını sürdürdüğünü ispatlar niteliktedir. Sonuç olarak, ağaç ve çiçeklerin insanların yaşamı boyunca onlara eşlik ettikleri ve Tatar Türklerinin yaşam felsefesini şekillendirmede önemli unsurlar oldukları tespit edilmiştir.

Kaynakça

- Berkov, S., Codina, C., Bastida, J. (2012). "The Genus *Galanthus*: A Source of Bioactive Compounds" *Phytochemicals – A Global Perspective of Their Role in Nutrition and Health* 235-254.
- Dilek İ. (2021). *Türk Mitoloji Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergun, P. (2004). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları
- Eliade, M. (2018). *İmgeler ve Simgeler* (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: DoğuBatı Yayınları.
- Gezgin, D. (2010). *Bitki Mitosları*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Ğıylmanov, Ğ. (1999). *Tatar Mifları (İkinci kitap)*. İyeler İşanular, İrımınar, Fallar, İm-Tümınar, Sınamışlar, Yülalar. Kazan: Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- Ğıylmanov, Ğ. (1996). *Tatar Mifları (Birinci kitap)*. İşanular, İrımınar, Fallar, İm-Tümınar, Sınamışlar, Yülalar. Kazan: Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- İşıktaş Sava, I. (2025). "Kazan Tatarlarında Küzgü, Bıçak, Kayçı, İne (Ayna- Bıçak-Makas-İğne) ile İlgili İnanışlar" (Ed. M. Fatih Kırşcioğlu vd.). *Destanların İzinde Türklük Bilimine Adanmış bir Ömür Prof. Dr. Naciye Ata Yıldız Armağanı*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- İnan, A. (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kekil, M. B., Yalçın, Mendi, N. Y. (2016). "Türkiye’de Doğal Olarak Yetişen Bazı Eğrelti Türlerinde Spor Kültürü Yöntemi ile Mikroçoğaltım ve Histolojik Analizler" *Ç.Ü. Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi C. 34/4*, 121-131.
- Maĥmutüva, L. T., Müĥemmediyiv, M. G., Sabirov, K. S., Ĥanbiküva,Ş. S. Red. (1981). *Tatar Tiliñiñ Añlatmalı Sözlüĥi (Üç Tümda III. Tüm T-h)*. Kazan: Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- Mehmütöv, Ĥ. Ş. (1987). *Tatar Ĥalıĥ İcatı. Mekaller hem Eytımner*. Kazan: Tatarstan Kitap Neşriyatı. / Tatarskoe İzdatelstvo.
- Nasıyri, K. (2005). *Saylanma Eserler (Dürt Tümda 3. Tüm)*. Kazan: Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- Ögel, B. (1995). *Türk Mitolojisi (II. Cilt)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Timirĥalin, A. K. (2018). *Milliyet Sözlüĥi (3 Tümda 3. Tüm Y-R)*. Kazan: Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- Urmançı, F. (2008). *Tatar Mifülüĥiyesi (üç Tümda 1. Tüm A-G)*. Kazan: Meĥarif Neşriyatı.
- Urmançı, F. (2009). *Tatar Mifülüĥiyesi (üç Tümda 2. Tüm D-S)*. Kazan: Meĥarif Neşriyatı.
- Yıldız, N. (1995). *Manas Destanı (W. Radloff) ve Kırgız Kültürü ile İlgili Tespit ve Tahliller*. Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları.
- Zaripova Çetin, Ç. (2009a). *Tatar Türklerinin Gelenek ve Görenekleri*. Ankara: Karadeniz Dergisi Yayınları.
- Zaripova Çetin, Ç. (2009b). "Tatar Folklor ve Halk Edebiyatında Kayın Ağacı" *Turkish Studies*, C4, 7, s. 583-601
- Zaripova Çetin, Ç. (2021). "Kazan Tatarlarının Kültürel Kimliğinde Üvez Ağacı." (Düğen, Turgay-Sönmez Mesut Ed.). VIII. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu (Niğde) *Bildiriler Kitabı Cilt II*. İstanbul: Kesit Yayınları. 615-628.
- Keleş, Y. (2015). *İnsan kaynakları yönetiminin tarihi gelişimi*. E. Pelit (Ed), *Turizm işletmelerinde insan kaynakları yönetimi içinde* (ss. 17-43). Ankara: Grafiker Yay.